

אוגדת הגליל

במלחמת של"ג

שריון וחי"ר של צה"ל מתקדמים לאורך ציר החוף

אוגדת הגליל עשתה את כל הדרך מגבול ישראל-לבנון ועד ביירות ובדרך הרגה מאות מחבלים, שבתה 6,000 מחבלים ותפסה שלל רב. עקרון הפעולה המרכזי שלה היה החדרה מהירה של צוותי קרב משוריינים לעומק שטחו של האויב ולאחר מכן כיתור והשמדה של ריכוזי המחבלים

אלוף (מיל') יצחק מרדכי

מפקד אוגדת הגליל במלחמת של"ג
ולשעבר שר הביטחון

במלחמת שלום הגליל כבשה אוגדת הגליל את הערים צור וצידון ואת מחנות הפליטים שבריחה, אל־בץ, בורגי א־שימאל ועין אל־חילוה וכן את "משולש הברזל" - מרחב ג'ויא־קנא־צדיקין. בהמשך המלחמה כבשה האוגדה את החלק המערבי של ביירות.

נוסף על כיבוש הערים והשטחים האלה הרגה האוגדה מאות מחבלים, שבתה כ־6,000 מחבלים ופינתה שלל רב שכלל 70 משאיות נשק, כ־500 משאיות תחמושת, 215 משאיות של ציוד לחימה וכ־30 טנקים - אם כי מדגמים ישנים.

הסד"כ האורגני של האוגדה כלל את חטיבת ברעם (בפיקודו של אלי"ם אבי תלם), את החטמ"ר בפיקודו של אלי"ם שאול מופז ואת ההגמ"ר הקדמי. נוסף על כך צורפו תחת פיקודה של האוגדה הכוחות הבאים: חטיבת הטנקים הסדירה 211 (בפיקודו של אלי"ם אלי גבע), חטיבת בית הספר למ"כים (ביסלמ"כ) בפיקודו של אלי"ם עמוס קוצר, חטיבת טנקים במילואים בפיקודו של אלי"ם עוזי קרן וחטיבת צנחנים במילואים בפיקודו של אלי"ם יאיר עוגן. בשלב הסופי של המלחמה הייתה האוגדה פרוסה במרחב שבין קו קריית־שמונה־נהריה ועד חלקה הצפוני של מערב ביירות, ובכלל זה כל המרחבים של צור ושל צידון. באותו שלב היו תחת פיקודה של האוגדה שמונה חטיבות, אגד צליחה מוקטן, אגד ארטילרי מוקטן, חוקרי שבויים ומערך האזנה מוגבר.

במהלך המלחמה איבדה האוגדה 36 לוחמים: 21 במרחב צור, 12 במרחב צידון ושלושה חללים בביירות. כמו כן נפצעו 156 מלוחמיה.

האוגדה ביצעה את כל משימותיה - הן אלה שהוטלו עליה והן אלה שהיא לקחה על עצמה. חיילי האוגדה המרחבית, שהיו אחראים לגבול הלבנון וראו בסבלם של תושבי הצפון מאש המחבלים, היו חדורי מוטיווציה, מוכנים לאתגרים שניצבו בפניהם - ויכלו להם. הרוח שנשבה באוגדה הייתה של אמונה ביכולת ושל נכונות להקריב. הרוח הזאת היא שהביאה להישגיה של אוגדת הגליל במלחמת שלום הגליל.

במאי 1981 קרא לי הרמטכ"ל, רב־אלוף רפאל איתן ז"ל, והורה לי ליטול את הפיקוד על אוגדת הגליל שבגבול הלבנון, אף שסיימתי הסבה לשריון, והיה לי סיכום שאתמנה לפקד על אוגדה משורינית בצפון. האירוע הטראומטי, שבו השתלטה חוליית מחבלים על בית הילדים בקיבוץ משגב־עם ופגעה בילדים חייב אותי לקבל את הפיקוד על האוגדה (ולעבור עם משפחתי לקיבוץ סאסא שעל גבול הלבנון).

כאשר התמנית לפקד על האוגדה, במאי 1981, לא היו לאוגדה תוכניות אופרטיביות, ואת המבצעים המיוחדים בלבנון ביצעו החטיבות הסדירות בפיקוד ישיר של פיקוד הצפון.

עמדו בפניי ובפני האוגדה ארבעה יעדים מרכזיים:

1. לקיים פעילות בט"ש לאורך גבול הלבנון מהר דבועד חוף הים התיכון ולמנוע חדירת מחבלים לשטח ישראל.

2. לחזק את התושבים ואת היישובים בצפון וכן את האוגדה נוכח פעילות הטרור המתמשכת. הפעילות הזאת גרמה לתחושות קשות וכואבות בקרב התושבים, והיה צורך לתמוך בהם ברוח ובכוח.

3. לדרוש שכל פעילות חודרת־מבצעית שתבצע בגזרת האוגדה תהיה באחריותו ותחת פיקודו.

4. לבנות את האוגדה במתכונת של אוגדה סדירה־משימתית. לשם כך עליה לבקש כוחות איכותיים לתכנון ולגיבוש תוכניות אופרטיביות ולהיות במוכנות לביצוע.

בקיץ 1981 נפלו מאות קטיושות על יישובי הצפון, ואלה הפכו את חיי התושבים בלתי נסבלים. המטכ"ל והפיקוד הפעילו ארטילריה ואת חיל האוויר, והושגה מעין הפסקת אש.

המחבלים הפלסטינים ניצלו את הפסקת האש כדי לבסס את אחיזתם בלבנון ולבנות צבא פלסטיני

חיילי האוגדה המרחבית, שהיו אחראים לגבול הלבנון וראו בסבלם של תושבי הצפון מאש המחבלים, היו חדורי מוטיווציה, מוכנים לאתגרים שניצבו בפניהם - ויכלו להם

סדיר למחצה. האוגדה ניצלה את פסק הזמן בצורה מיטבית כדי לבנות מפקדת אוגדה משימתית, לתכנן תוכניות אופרטיביות מפורטות, לאמן ולהכשיר את המפקדים ואת המפקדות בתרגילים שלדיים ולאמן את הכוחות על בסיס תכנונים אופרטיביים מפורטים כדי להגיע למוכנות מרבית בתוך זמן קצר.

כבר כשהייתי רמ"ח מבצעים במטכ"ל, ותא"ל מנחם עינן היה רח"ט מבצעים, הקמנו צוותי תכנון לקראת התפתחויות אפשריות שונות בלבנון. בין היתר הוכנו תוכניות לכיבושם ולטיהורם של מפקדות המחבלים ושל מעוזיהם בדרום לבנון. אני זוכר שהצגנו את עיקרי התוכניות בפני הרמטכ"ל, ראי"ל רפאל איתן ז"ל, בפני סגנו, אלוף יקותיאל אדם ז"ל ובפני שר הביטחון, עזר ויצמן ז"ל. עזר, בחושי המחודדים, ראה את החיצים שעל המפה ואמר ספק בצחוק ספק ברצינות: "אתם מתכננים עד צידון, אבל עוד טובילו אותנו לביירות". לרגע השתררה דממה ומייד

לאחר מכן ציינו שלא לכך אנחנו מתכוונים. כך נוספו לתוכניות שתיכנונו התניות שונות, ולאחר מכן הן הפכו לתוכניות האופרטיביות של פיקוד הצפון.

לי היה ניסיון רב בלחימה בשטח בנוי מפעולות הגמול בסמוע ובכראמה, ממבצע "קלחת 4" בדרום לבנון ב־1972, אז הייתי מג"ד שפיפון, וממבצע ליטני במרס 1978, אז הייתי מח"ט בית הספר למ"כים. הכוח שעליו פיקדתי במבצע ליטני כבש את מרון א־רס ואת בית־ג'בייל והרג 106 מחבלים בתוך 24 שעות. לנו היו שישה חללים.

בעת התכנונים, התדריכים והתרגילים השתדלתי ליישם את הניסיון הרב שהצטבר וכן עשיתי מאמץ להכיר באופן מפורט את האויב ואת השטח. על סמך ההיכרות הזאת בנינו תוכנית לאימון המפקדים, המפקדות והכוחות שהוקצו לאוגדה. הכוונה הייתה להגיע למוכנות מרבית לקראת כל התפתחות אפשרית בגבול הצפון.

ב־24 במרס 1982 חצתה חוליית מחבלים את הגבול בגזרה המערבית ונתפסה לאחר מרדף. קמ"ן החטיבה, סרן כמיסה משה, תיחקר את חברי החוליה, והתברר שהמטרה שלהם הייתה לאסוף מודיעין לקראת מבצעי טרור נוספים.

התכנונים הואצו עם מינויו של אריאל שרון לשר הביטחון, והיה ברור שפעולות נוספות של המחבלים נגדנו יביאו להפעלת התוכניות האופרטיביות השונות שגובשו: "אורנים מוקטן" ו"אורנים מורחב".

ב־3 ביוני 1982 נפצע קשה בראשו שגריר ישראל בלונדון, שלמה ארגוב, במהלך ניסיון של מחבלים מארגונו של אבו נידאל להתנקש בחייו. בעקבות ניסיון ההתנקשות הועלתה הכוונה בפיקוד הצפון, אך במקביל הוצאו לחופשה מקצת הכוחות הסדירים. ב־5 ביוני ניתנה פקודה לגייס את הכוחות ולקדםם לשטחי ההיערכות. בשעת בוקר מוקדמת ב־6 ביוני התמקם הפ"ק האוגדה על קו הגבול.

על האוגדה הוטל לכבוש את צור ואת מרחב צור (שנודע בשם "משולש הברזל") ולהיות בכוונות לכבוש את צידון, לפגוע במחבלים, להרוס את תשתיותיהם ולהרחיק אותם מגבול הצפון כך שלא יוכלו לפגוע בתושבי הגליל.

התוכנית המבצעית

התוכנית המבצעית שלנו הייתה מבוססת על העקרונות הבאים:

1. יופעלו אגדים של כוחות משימתיים שאומנו היטב ותודרכו לביצוע משימותיהם.
2. הכוחות יחדרו במהירות לעומק השטח, יעקפו את המערכים העיקריים של המחבלים ויתפסו שטחי מפתח כדי לכתר ולבודד את המערכים האלה.
3. כדי לצמצם ככל האפשר את מספרי הנפגעים

מגרילה לצבא סדיר: לוחמי הפת"ח בבסיס אימונים בלבנון | הפת"ח היה האויב העיקרי בציר החוף

- בשלבי ההשתלטות על מרחבי האוגדה וטיהורם נוספה חטיבת צנחנים מוקטנת בפיקודו של אלי"ם דובי הלמן.
- בשלב של כיבוש ביירות נוספה חטיבת טנקים מוקטנת 188 בפיקודו של אלי"ם מאיר דגן.

מהלכי הקרב העיקריים של האוגדה

היום הראשון ללחימה, 6 ביוני 1982

המשימה של האוגדה ביום הראשון ללחימה הייתה לכתר את צור ואת מחנות הפליטים שבמרחב העיר וכן את "משולש הברזל" ולתפוס את גשר קסמיה שעל הליטני.

הסד"כ שהוקצה לביצוע המשימה כלל שלושה צח"מים, 13 פלוגות חיר"ם, 9 פלוגות טנקים (80 טנקים), 2 גדודי חת"ם וכוח הנדסה.

חפ"ק האוגדה התמקם בשעות הבוקר בא"ג (אבן גבול) 4, לאחר מכן בשקיף אל-חרדון ובהמשך מעל מחנה בורג' א-שימאלי כדי לשלוט על מרחבי צור. על שלושה צוותי קרב חטיבתיים - האחד בפיקודו של אלי"ם אלי גבע, והשניים האחרים בפיקודם של אלי"ם עמוס קוצר ושל אלי"ם אבי תלם - הוטל לכתר את צור ואת מחנות הפליטים בורג' א-שימאלי, אל-בץ ורשידיה.

על הצג"ם בפיקודו של סא"ל אודי שמחוני הוטל לכבוש את "משולש הברזל" (מרחב ג'ויא-קנא-צדיקין).

גויס סד"כ המילואים וכן הסד"כ של החטמ"רים ושל הגמ"ר האוגדה לתפיסת מוצבי הגבול ולקבלת אחריות על יישובי הצפון.

גויסו כוחות המילואים שנועדו להשתלב בלחימה של האוגדה: חטיבת הטנקים בפיקודו של אלי"ם עוזי קרן, חטיבת הצנחנים בפיקודו של אלי"ם יאיר עוגן והחטיבה בפיקודו של אלי"ם צביקה פולגר-פרקש. זו האחרונה הושארה בתחילה לשמש

ההכנות המוקדמות והחשיבה השיטתית לצד המוכנות של היחידות הוכיחו את עצמן כאשר פרצה המלחמה

המחבלים ואת תשתיותיהם בצורה הדרגתית על בסיס העקרונות שפורטו לעיל.

האויב

- במרחב צור - כ-1,500 מחבלים.
- במרחב "משולש הברזל" - כ-500 מחבלים.
- במרחב שבין צור לצידון - כ-1,500 מחבלים.
- בצידון - כ-2,000 מחבלים.

הסד"כ של האוגדה

- חטמ"ר ברעם (בפיקודו של אלי"ם אבי תלם).
- החטמ"ר בפיקודו של אלי"ם שאול מופז הייתה בימים הראשונים ת"פ אוגדה 36.
- חטיבה 211 (חטיבת טנקים סדירה בפיקודו של אלי"ם אלי גבע).
- חטיבת בית-הספר למ"כים בפיקודו של אלי"ם עמוס קוצר.
- חטיבת טנקים במילואים בפיקודו של אלי"ם עוזי קרן.
- חטיבת צנחנים במילואים בפיקודו של אלי"ם יאיר עוגן.
- שני גדודי ארטילריה בפיקודו של עמוס תור.
- אגד הנדסה מאולתר בפיקודו של סא"ל גולני במהלך הלחימה נגרעו מהאוגדה חטיבה 211 ולפרק זמן מסוים גם שתי חטיבות נוספות. עם זאת גם נוספו לאוגדה כוחות במהלך הלחימה:
- חטיבת חי"ר במילואים בפיקודו של צביקה פולגר-פרקש.

לכוחותינו בשטח הבנוי, ההררי והסבוך של דרום לבנון ותופעל אש רבה כדי לפגוע בנקודות הרגישות והשולטות.

4. ייעשה מאמץ לבודד את האזרחים הלבנונים מאזורי הלחימה כדי להקטין ככל האפשר את הפגיעה בהם וכדי לאפשר לחימה ללא הפרעה במחבלים.

5. השטח יטוהר על-ידי השתלטות על המפקדות ועל המקומות השולטים בפעולה משולבת של כוחות רגלים בסיוע טנקים, ארטילריה והנדסה. בכך יצומצם הצורך לטהר כל בית.

6. לפני כל פעולת השתלטות וטיהור תופנה קריאה למחבלים להסגיר את עצמם, ורק לאחר מכן ייכנסו הכוחות כדי לטהר את השטח ולהשתלט עליו.

ההכנות המוקדמות והחשיבה השיטתית לצד המוכנות של היחידות הוכיחו את עצמן כאשר פרצה המלחמה בבוקר 6 ביוני.

שיטת הפעולה

התוכנית קבעה כי שני צח"מים (צוותי קרב חטיבתיים) - חטיבה 211 וחטיבת ביסלמ"כ - ינועו במהירות, ישתלטו על גשרי הליטני ויתפסו את שטחי המפתח תוך שהם עוקפים את המערכים הידועים של האויב.

על צג"ם (צוות גדודי משוריין) - גדוד בית הספר למ"כים של גולני בפיקודו של סא"ל אודי שמחוני - הוטל לתפוס את "משולש הברזל".

על חטמ"ר ברעם הוטל לכתר את מחנות הפליטים שבמרחב צור.

על מערך המילואים של האוגדה הוטל לתפוס את קו הגבול.

חטיבת טנקים וחטיבת צנחנים יועדו לשלב השני של המלחמה. שיטת הפעולה שנקבעה קבעה שכוחות האוגדה יכבשו את השטח, ישמידו את

אזרחים נמלטים מצור | הסכמתי להפסיק את האש בגזרה ולאפשר את הוצאת התושבים - ובהם גם מחבלים - אל חוף הים

בעוד שבמחנות הפליטים רשידיה, אל-בך ובורגי א-שימאלי נמשכה הלחימה נגד המחבלים, הרי צור נכבשה ברובה ללא התנגדות של ממש. בכך התבדו החששות שכיבוש העיר יהיה כרוך בקרבות קשים ובאבדות כבדות - חששות שבגללם לא נכבשה העיר במבצע לייטני. כניעת העיר נבעה מכיתורה ומבידודה ומהפגיעות במקומות הרגישים בה, אך גם הודות להחלטתו של אלי"ם עוזי קרן לאפשר את פינוי האזרחים.

היום השלישי לחימה, 8 ביוני 1982

משימות האוגדה ביום השלישי של הלחימה היו להמשיך בטיהור המרחב בין הגבול לנהר הליטני וכן לקבל אחריות על השטח שבין הליטני לזהרני. הסד"כ של האוגדה ביום השלישי לחימה כלל חמישה צח"מים בסיוע שני גדודי ארטילריה ואגד צליחה מאולתר (בפיקודו של סא"ל גולני). החטיבות המשיכו לטהר את המרחב, פגעו בעשרות רבות של מחבלים, שבו מחבלים רבים, הכשירו צירים, שלטו במרחב וטיפלו באוכלוסייה האזרחית. מספר התושבים שבהם נאלצו החטיבות לטפל הלך וגדל ככל שהאוגדה הגדילה את מרחב השליטה שלה.

היום הרביעי לחימה, 9 ביוני 1982

משימותיה של האוגדה ביום הרביעי לחימה היו נטילת אחריות לכיבושה של צידון והמשך טיהור המרחב שבשליטתה. חלק מהסד"כ של האוגדה, שקודם למרחב צידון והועמד תחת פיקודה של אוגדת געש, הוחזר אליה. עם זאת היקף הסד"כ של האוגדה ביום הרביעי היה

שיטת הפעולה שנקבעה קבעה שכוחות האוגדה יכבשו את השטח, ישמידו את המחבלים ואת תשתיותיהם בצורה הדרגתית

החטיבה של קוצר המשיכה להילחם באל-בך ובורגי א-שימאלי וכיתרה את צור מצפון וממזרח. חטיבת ברעם של תלם המשיכה להילחם בגזרת שבריחה וכיתרה את צור מדרום. חטיבת הצנחנים התקדמה לקראת מגע עם צור ממזרח. החטיבה של קרן התקדמה לקראת מגע עם צור הופעלה אש ארטילרית ואש מן האוויר כדי לפגוע במעוזי המחבלים בגזרה. האש הרתיעה את המחבלים הלכודים וזרעה בקרבם פחד. הופצו כרוזים לתושבים בצור ובסביבה לצאת מאזורי הלחימה. מסר דומה הועבר גם באמצעות מערכות כריזה רבות עוצמה. בשעה שהחטיבה של קרן יצרה מגע אש עם צור מדרום, הגיעו אל חפ"ק המח"ט עוזי קרן נציג של הצלב האדום עם מוחיתרים בבקשה לאפשר להם לצאת מהעיר כשהם נושאים דגלים לבנים לאות כניעה. עלה החשש שמדובר במלכודת שטומנים המחבלים, אך לאחר התייעצות בחפ"ק האוגדה ולאחר משא ומתן עם קבוצה גדולה יותר של מוחיתרים ובעידודו של אלי"ם עוזי קרן הסכמתי להפסיק את האש בגזרה ולאפשר את הוצאת התושבים - ובהם גם מחבלים - אל חוף הים מדרום לצור.

עתודה פיקודית. הצח"ים של אלי"ם אלי גבע תפס את גשר קסמיה שעל נהר הליטני בתוך ארבע שעות. הוא חצה את הגבול בשעה 10:55 ובשעה 15:00 כבר שלט על הגשר ואיים על צור מצפון. חטיבתו של אלי"ם עמוס קוצר החלה לכתר את מחנות הפליטים בורגי א-שימאלי ואל-בך ואיימה על צור ממזרח. חטיבה ברעם של אלי"ם אבי תלם כיתרה את מחנה הפליטים רשידיה ואיימה על צור מדרום. בתום היום הראשון לחימה כותרה אפוא צור מכל עבריה: מצפון צרה עליה חטיבה 211, ממזרח - חטיבתו של עמוס קוצר ומדרום - חטיבת ברעם. שלושת צוותי הקרב החטיבתיים קיבלו סיוע ארטילרי ואווירי. האש הארטילרית ומהאוויר הונחתה על ריכוזי מחבלים ועל אזורי מפתח במרחב הלחימה. ביום הלחימה הראשון אירעה הסתבכות: צג"ם בפיקודו של סא"ל גייגר ז"ל, שהיה תחת פיקודה של חטיבה 211 של אלי גבע, נכנס לאזור מחנה אל-בך. מדובר היה באזור שנקבע מלכתחילה באוגדה שאין להתקרב אליו בשלב הראשון של הלחימה. הכוח נותק מהחטיבה והסתבך בקרב שבו היו לו נפגעים רבים. סמח"ט 211, סא"ל יחיעם ששון, הופנה לעסוק בחילוץ הכוח, ואחר כך הופנתה למשימה הזאת גם החטיבה של עמוס קוצר, שעסק במלאכת החילוץ במשך כל הלילה ופינה בסופו של דבר את הכוח על חליו ופצועיו. למרות ההסתבכות הזאת הרי שהאוגדה השיגה ביום הראשון לחימה את כל היעדים שהוטלו עליה: היא כיתרה את צור, השתלטה על סביבותיה והתייצבה על גשרי הליטני. עם זאת ההסתבכות של הגדוד העסיקה את החטיבה של קוצר ואת האוגדה במשך כל הלילה.

היום השני לחימה, 7 ביוני 1982

משימות האוגדה ביום השני של הלחימה היו לכבוש את צור, לכתר את מחנות הפליטים שמסביבה ולהילחם במחבלים שהיו ערוכים במרחב שבין הגבול לליטני. הסד"כ שעמד לרשות האוגדה לביצוע המשימות האלה כלל ארבעה צח"מים ובהם 26 פלוגות חי"ר, תשע פלוגות טנקים (96 טנקים), שני גדודי חת"ם ושתי פלוגות חה"ן. חפ"ק האוגדה התמקם מעל אזור בורגי א-שימאלי, במקום ששלט בתצפית על רוב מרחב הלחימה של האוגדה. צח"ם 211 של אלי גבע, שהיה בלילה מצפון לליטני, באזור עגילון, הועבר תחת פיקודה של אוגדת געש. צח"ם צנחנים וצח"ם הטנקים של עוזי קרן הוכנסו למרחב הלחימה של האוגדה.

כוח צה"ל בכניסה לצידון | משימותיה של האוגדה ביום הרביעי ללחימה היו נטילת אחריות לכיבוש של צידון והמשך טיהור המרחב שבשליטתה

על בונקר הפיקוד במחנה כדי להוציא אזרחים מזירת הלחימה. בסופו של דבר נכבש המחנה באמצעות התקדמות של כוחות האוגדה משלושה כיוונים. כיבושו וטיהורו של המחנה הושלמו ביום שבת, 12 ביוני. מפקדת האוגדה ניהלה את הלחימה מקרוב והקפידה כל הזמן לשמור ככל האפשר על חיי הלוחמים ועל חיי האזרחים הבלתי מעורבים. ראוי לציין כי בשעה שהאוגדה טיהרה את כל השטח מדרום לנהר האוואלי והשלימה את ההשתלטות על דרום לבנון, הוכפף תחת פיקודה של החטמ"ר בפיקודו של אל"ם שאול מופז.

מהיום החמישי ללחימה ועד היום ה-12 ללחימה
 ביום החמישי ללחימה ובשבוע שלאחר מכן המשיכה האוגדה לטהר את המרחב שבין נהר האוואלי לגבול, פגעה במחבלים ובתשתיותיהם, אספה נשק שלל וכן טיפלה באוכלוסייה האזרחית באמצעות קליטתם של צוותי ממשל צבאי.
 וכך נפרס הסד"כ של האוגדה:
 1. החטיבה של אל"ם מופז התפרסה במרחב נבטיה.

עשינו מאמצים רבים להוציא את האזרחים מתוך מחנה הפליטים, אבל מפקדי המחבלים לא איפשרו את הפינוי

שונים: צוות קרב בפיקודו של אל"ם צביקה פרקש, צוות קרב בפיקודו של אל"ם יאיר עוגן וצוות קרב בפיקודו של אל"ם עוזי קרן. כוחות החי"ר התקדמו בתוך המחנה בסיוע טנקים ומרגמות, בסיוע ארטילריה שהופעלה בכינון ישיר נגד מבנים מבוצרים בסיוע של מטוסי חיל האוויר שתקפו מטרות בפאתי המחנה.
 עשינו מאמצים רבים להוציא את האזרחים מתוך מחנה הפליטים, אבל מפקדי המחבלים לא איפשרו את הפינוי.

הקרב לכיבושו של מחנה הפליטים עין אל-חלווה היה עיקש ואכזרי וחייב את כוחות האוגדה לפעול בסבלנות, להפעיל הרבה אש ולמקדה בנקודות התורפה של המחבלים. שלב מכריע בקרב על המחנה היה פשיטה של צוות קרב מהחטיבה של פולגר פרקש

כמו ביום שלפני כן: חמישה צוותי קרב חטיבתיים, שני גדודי ארטילריה ואגד הנדסה מוקטן.
 חפ"ק האוגדה התמקם - בתיאום עם אוגדה 36 - על גג בניין בן 14 קומות (שבנייתו טרם הושלמה) ברחוב הראשי של צידון. המיקום הזה איפשר לחפ"ק לפקד ולשלוט על מרחב הפעולה של האוגדה.
 המפקדה העיקרית של האוגדה קודמה באמצעות משאיות וניינים למרחב צור. מפקדות הרמ"טים פוצלו: האחד (אל"ם בן-דור) נשאר לשלוט על קו הגבול, ואילו האחר (אל"ם בן-משה) קודם למרחב הלחימה.
 החטיבה של עוגן עסקה בכיבוש הקסבה של צידון וככיבוש הרחוב הראשי של העיר.
 החטיבה של קרן לחמה בחלק המזרחי של צידון. החטיבה של פולגר פרקש קודמה לכיבוש אזור בית החולים של צידון ולכיבוש השטחים השולטים על מחנה עין אל-חלווה. מחנה עין אל-חלווה היה המעוז המרכזי של המחבלים בדרום לבנון. מאות מחבלים התבצרו בו בבניינים, בצמתים המרכזיים, בבונקרים ובמחסומים הרבים שהוקמו שם. כיבושו חייב את הפעלתם של שלושה צוותי קרב מכיוונים

2. החטיבה של אל"ם תלם נפרסה במרחב צור.
3. החטיבה של אל"ם פרקש נפרסה במרחב שבין הליטני לזהרני.
4. החטיבה של אל"ם עוגן התפרסה במרחב צידון.
5. החטיבה של אל"ם קרן התפרסה במרחב צידון.
6. אגד הצליחה המאולתר (בפיקודו של סא"ל גולני) הקים גשרים, הכשיר צירים ופינה מכשולים.
7. הארטילריה בפיקודו של אל"ם עמוס תור וכוחות חה"ן בפיקודו של סא"ל דוד צמח המשיכו לסייע לכוחות האוגדה.
8. כוח התחזוקה בפיקודו של סא"ל בנימיני הפך למעין אגד תחזוקה משימתי מאולתר ונדרש לתת פתרונות תחזוקה לכוחות רבים שהיו פרוסים על פני מרחבים גדולים. אף על פי שהאגד היה מאולתר, הוא הצליח להעניק לכוחות טיפול יעיל.
9. על כוח בפיקודו של סא"ל מיקי הוטל לטפל באלפי השבויים: לחקור אותם, למינם ולארגנם. מטרת התחקירים הייתה להגיע למחבלים נוספים ולשבותם וכן להגיע למאגרי נשק של המחבלים.
10. על כוח ייעודי בפיקודה של המפקדה העיקרית של האוגדה הוטל לפקח ולשלוט על ציר החוף, שהיה ציר התחזוקה העיקרי של שלוש אוגדות.

כינוש ביירות

לאחר שנרצח נשיא לבנון, בשיר ג'מאייל (14 בספטמבר 1982), הוטל על האוגדה לכבוש את החלק הצפון-מערבי של ביירות (העיר חולקה בין אוגדת הגליל לאוגדה 96 של סא"ל עמוס ירון). לביצוע המשימה עמדו לרשות האוגדה שתי חטיבות: חטיבת טנקים מוקטנת ברק בפיקודו של אל"ם מאיר דגן וחטיבה מוקטנת בפיקודו של עמוס קוצר.

האוגדה ביצעה את המשימה שהוטלה עליה וכבשה את החלק הצפון-מערבי של ביירות, שכלל את הסיטי - המרכז - של העיר, שבו שכנו משרדי הממשלה. האוגדה כבשה את המרחב בתוך 48 שעות, פגעה במחבלים, השתלטה על מפקדותיהם ואספה שלל רב, מסמכים ותיעוד שאיפשרו ללמוד לעומק על המבנה של ארגוני הטרור.

בלחימה במרחב ביירות היו לאוגדה שלושה הרוגים: לוחם שייטת שהיה בקורס מ"כים ושני טנקיסטים שהטנק שלהם התהפך. נזקקנו לשלוש יממות כדי למצוא את גופותיהם במרחב הלחימה של ביירות.

מפקדת האוגדה התמקמה ברב קומות שבנייתו

לא הושלמה ושלטה ממנו על המרחב העירוני של ביירות.

סיכום ולקחים

ב-2 באוגוסט 1982 ערכתי סיכום אוגדתי בבית הבראה בצפת. בפתח דבריי אמרתי: "הרקע למבצע הוא פגיעה - והייתי אומר אפילו פגיעה חמורה - ביישובים לאורך גבול הצפון בלי שיהיה לצה"ל מענה חד-משמעי. כל מי שטוען שהייתה תשובה אחרת לצה"ל - ואני לא מדבר במישור הפוליטי, אני מדבר במישור הצבאי - לדעתי אינו יודע מה שהוא אומר, מאחר שבתפקידי הייתי אחראי לגזרה, ואני יכול להגיד בצורה חד-משמעית שלא ניתן היה לשתק את אש המחבלים על יישובי הצפון ולהפסיק אותה - לא באמצעות ארטילריה ולא באמצעות חיל האוויר".

הלקחים העיקריים

1. הוכח שנוהל הקרב הארוך והמסודר, התוכניות הפרטניות, הכרת האויב והשטח, אימון הכוחות והכנתם חינויים להצלחה.
2. בנייתה של אוגדה משימתית על בסיס הסגל

"כל מי שטוען שהייתה תשובה אחרת לצה"ל, לדעתי אינו יודע מה שהוא אומר, מאחר שבתפקידי הייתי אחראי לגזרה, ואני יכול להגיד בצורה חד-משמעית שלא ניתן היה לשתק את אש המחבלים על יישובי הצפון ולהפסיק אותה - לא באמצעות ארטילריה ולא באמצעות חיל האוויר"

הסדיר הקטן ובאמצעות השלמות של אנשי מילואים, אימונה ותרגולה במתארים הדומים לתכנונים, בניית חפ"ק משוריין שמאחוריו פעלו מפקדה עיקרית (שהתקדמה באמצעות משאיות וניינים) וכן שתי מפקדות בפיקודם של רמ"ט אי ורמ"ט ב' והקמת גדוד קשר מאולתר - כל אלה איפשרו פיקוד ושלטה על סד"כ גדול ועל שטחים נרחבים. למעשה בשלבים מסוימים תיפקדה האוגדה כמו גיס.

3. שיטת הפעולה קבעה כי יש להחדיר במהירות צח"מים לעומק כדי לתפוס שטחי מפתח ושטחים שולטים, לכתר ולבודד את מרחבי הלחימה שבהם היו מרוכזים המחבלים, לאפשר להם להיכנע, ורק אם לא נכנעו, להפעיל נגדם אש

מדויקת תוך כדי מאמץ להפריד בינם לבין האוכלוסייה האזרחית. כמו כן קבעה שיטת הפעולה שיש לכבוש שטחי מפתח בתוך השטחים הבנויים, לאחר מכן למוטט את האחיזה של המחבלים במרחב ורק בסוף לטהר את כל המרחב ולהשתלט עליו. שיטת הפעולה הזאת הוכיחה את עצמה והביאה הישגים רבים: פגיעה קשה במחבלים במחיר של אבדות מועטות לכוחותינו ובקרב האוכלוסייה האזרחית.

4. מתן האפשרות למחבלים להסגיר את עצמם ולהימנע מלחימה צימצמה בחלק מהמקומות את הצורך בטיהור שיטתי. הפעלת כרוזים, חוקרי שבויים ומשתפי פעולה לאיתור מחבלים ואמצעי לחימה הניבה תוצאות מצוינות.

5. פעם נוספת התבררה חשיבותו של הסיוע האווירי. המטוסים פגעו באופן נקודתי במעוזי מחבלים, אך גם בשטחים פתוחים כדי להרתיע מחבלים ולפגוע במוראל שלהם.

6. הפעלת הארטילריה בכינון עקיף וישיר איפשרה לפגוע במחבלים ולהתקדם במהירות בצירים.

7. אחזקת הצירים והשליטה בהם תוך מתן מענה לוגיסטי באמצעות אגד תחזוקה מאולתר, הטיפול באלפי המחבלים השבויים והטיפול באוכלוסייה האזרחית התאפשרו הודות להתארגנות נכונה ולסיוע של הפיקוד ושל המטכ"ל.

8. מעל הכול נבעו ההישגים מהמנהיגות של המפקדים וממוכנותם לקחת אחריות תוך מאמץ לשמור על חיי אדם וליישם לקחים מקרבות עבר.

לסיכום: מלחמת שלום הגליל הנחיתה מכה קשה וכואבת על המחבלים שהתבססו בלבנון, הקימו צבא סדיר למחצה ושיבשו את מערכות החיים בגליל. האיום הוסר, ורק בגזרת האוגדה נהרגו מאות מחבלים, ו-6,000 נשבו. נוסף על כך הוצאו מהמרחב שעליו שלטה האוגדה כ-750 משאיות עמוסות נשק וציוד לחימה. במילים אחרות: המערך שבנו המחבלים בלבנון נהרס.

אוגדת הגליל מילאה את כל המשימות שהוטלו עליה הודות לנחישות ולמקצועיות של מפקדיה ושל לוחמיה. המחיר ששילמה האוגדה תמורת הישגיה היה כבד: 36 מלוחמיה נפלו במערכה וכ-160 נפצעו. להם ולבני משפחותיהם מוקדש המאמר הזה בהכנעה ובענווה.